

ШАБЛИСТИЙ

Володимир Вікторович,

професор кафедри кримінального права
та кримінології Дніпропетровського
державного університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, доцент

**ДИСКУСІЙНІ ПИТАННЯ ПРИТЯГНЕННЯ
ДО КРИМІНАЛЬНОЇ ТА АДМІНІСТРАТИВНОЇ
ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ВЧИНЕННЯ КОРУПЦІЙНИХ
І ПОВ'ЯЗАНИХ З КОРУПЦІЄЮ ПРАВОПОРУШЕНЬ**

Мабуть, тривіальним та аксіоматичним є твердження, що боротьба з корупцією буде завжди процесом, автоматично супроводжуваним надпотужним соціальним запитом – будь-хто хоче жити в країні без корупції; знає, як викоринити це зло, як правильно та швидко зробити українців багатими; знає, як збірній команді України з футболу стати чемпіонами світу... Проте, на думку більшості, корупція – це хабарництво, причому «корупціонер – це той, хто отримує, а хто дає – нормальна людина, треба ж якось вирішувати все по-тихому».

На наше суб'єктивне переконання, саме з такого «методологічного» підходу побудована вітчизняна антикорупційна діяльність, правове регулювання якої постійно змінюється. Динамічність законодавства при відсутності його сталості в тому числі зумовлюють досить неоднозначне застосування антикорупційного законодавства на практиці – очевидним є бажання спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції (органів прокуратури, Національної поліції, Національного антикорупційного бюро України (далі – НАБУ), Національного агентства з питань запобігання корупції (далі – НАЗК)), досягнути високого рівня ефективності своєї діяльності шляхом, на перший погляд, досить легкого притягнення саме до адміністративної відповідальності осіб, які далеко не завжди мають час, можливість та бажання відстоювати свою правоту у суді. Саме проблему встановлення вини та моменту виявлення пов'язаних із корупцією адміністративних правопорушень спробуємо окреслити у цій доповіді.

Вже нечинний закон України «Про засади запобігання і протидії корупції» [1] передбачав поняття лише корупційного правопорушення як **умисного** діяння, що містить ознаки корупції, вчиненого особою, зазначеною у частині першій статті 4 цього Закону, за яке законом встановлено кримінальну, адміністративну, цивільно-правову та дисциплінарну відповідальність.

Закон України «Про запобігання корупції» [2], серед всього іншого,

вже передбачає і поняття корупційного правопорушення як діяння, що містить ознаки корупції, вчинене особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону, за яке законом встановлено кримінальну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність, так й правопорушення, пов'язаного з корупцією – діяння, що не містить ознак корупції, але порушує встановлені цим Законом вимоги, заборони та обмеження, вчинене особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону, за яке законом встановлено кримінальну, адміністративну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність.

Як бачимо, попередній закон однозначно виключав необережну форму вини при вчиненні корупційних правопорушень, тоді як з 14 жовтня 2014 року в Україні «корупція з необережності» стала можливою – як корупційні, так і пов'язані з корупцією правопорушення у законі охарактеризовані без прив'язки до форми вини, на що акцентуємо особливу увагу. Така акцентуація пояснюється таким.

По-перше, Глава 13-А Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) [3] називається «Адміністративні правопорушення, пов'язані із корупцією», однією із найзастосовуваних статей якої є ст. 172-6 «Порушення вимог фінансового контролю».

Згідно з роз'ясненням НАЗК, слід звернути увагу, що адміністративна та кримінальна відповідальність передбачені виключно за подання «завідомо недостовірних» відомостей. Тобто відповідне діяння має бути вчинено суб'єктом декларування з прямим умислом. При цьому для притягнення до відповідальності за вчинення корупційних правопорушень необхідно довести наявність такого умислу, а саме те, що суб'єкт декларування усвідомлював не достовірність відомостей, які він зазначив у декларації [4].

22 травня 2017 року судова палата у кримінальних справах Вищого спеціалізованого суду України (далі – ВССУ) з розгляду цивільних і кримінальних справ направила головам апеляційних судів лист, в якому висвітлила позиції застосуванням норм чинного законодавства України щодо притягнення до адміністративної відповідальності за окремі правопорушення, пов'язані з корупцією.

Так, елементи складу адміністративного правопорушення, передбаченого статтею ч. 1 ст. 172-6 КУпАП, конструктивною ознакою передбачають несвоєчасне подання декларації без поважних на те причин, тобто знову виключно умисна форма вини. Також ВССУ зауважив, що адміністративне стягнення за вчинення корупційного правопорушення може бути накладено протягом трьох місяців із дня виявлення, але не пізніше двох років із дня його вчинення (ч. 3 ст. 38 КУпАП). Продовження перебігу строків накладення адміністративних стягнень законом не передбачено, тому в разі їх закінчення провадження у справі закривається. Вказівка законодавця у п. 7 ст. 247 КУпАП «на момент розгляду справи» означає, що провадження у справі про адміністративне правопорушення підлягає закриттю, якщо на

початок розгляду справи закінчилися строки, встановлені ст. 38 КУпАП. А сам розгляд справи про адміністративне правопорушення та його закінчення не обтяжений строками, визначеними ст. 38 КУпАП, а передбачений ст. 277 КУпАП, що є гарантією всебічного, об'єктивного і повного з'ясування всіх обставин, які мають значення для вирішення справи. Якщо на момент розгляду справи в суді закінчились строки притягнення особи до адміністративної відповідальності, то суд в разі заперечення особою своєї вини чи наявності у її діях складу адміністративного правопорушення повинен дослідити всі обставини справи, встановити, чи містить діяння ознаки та склад адміністративного корупційного правопорушення, чи належить особа до суб'єктів цього корупційного правопорушення, чи винна вона в його вчиненні, і лише після цього закрити провадження у справі [5].

Як цілком слушно зазначив М.І. Хавронюк, діяння, передбачені ст. 172-6 КУпАП, є діяннями з формальним складом, які можуть бути вчинені тільки умисно. Це впливає зі ст. 10 та 11 КУпАП. Зокрема, не може вважатися адміністративним правопорушенням необережне діяння, наслідки якого в законі не визначені. Відтак, з суб'єктивної сторони, правопорушення, передбачене ст. 172-6 КУпАП, може бути вчинено тільки умисно [6, с. 380-381].

Отже, дозволимо собі, враховуючи викладене, дійти висновків, які, проте, відображають суто нашу суб'єктивну точку зору.

По-перше, корупція з необережності в Україні можлива – за незначні необережні порушення антикорупційного законодавства відповідних суб'єктів варто притягувати виключно до дисциплінарної відповідальності за корупційні або по'язані із корупцією правопорушення, оскільки їх законодавче визначення допускає необережну форму вини.

По-друге, моментом виявлення адміністративного правопорушення, пов'язаного із корупцією, слід вважати не дату складання відповідного протоколу, а документальне підтвердження спеціалізованим суб'єктом у сфері протидії корупції наявності такого порушення. Це пояснюється таким.

Дійсно, строків проведення перевірки, збирання інформації для наявності чи відсутності ознак такого правопорушення перед складенням протоколу про не передбачено жодним нормативно-правовим актом, і таке передбачення в принципі не потрібне. В абсолютній більшості датою виявлення будь-якого адміністративного правопорушення, є дата складання відповідного протоколу, що складається прямо на місці його вчинення. Сам протокол про адміністративне правопорушення є лише одним із доказів у справі про адміністративне правопорушення (ст. 251 КУпАП – доказами в справі про адміністративне правопорушення, є будь-які фактичні дані, на основі яких у визначеному законом порядку орган (посадова особа) встановлює наявність чи відсутність адміністративного правопорушення, винність даної особи в його вчиненні та інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи).

Якщо уважно вивчити матеріали у справі про адміністративне

правопорушення, пов'язане із корупцією, то стає очевидним, що в ньому містяться інші фактичні дані, на основі яких у визначеному законом порядку орган (посадова особа) встановлює наявність чи відсутність такого адміністративного правопорушення, які суд визнає доказами, проте момент їх виявлення явно перевищує три місяці. Тому моментом виявлення адміністративного правопорушення, пов'язаного із корупцією, не завжди є дата складання відповідного протоколу.

Пропонуємо у ст. 172-6 КУпАП у кожній із частин вказати на умисну форму вини, щоби унеможливити свавільні судові рішення з віднесенням такого правопорушення до необережних.

Виключно адміністративне провадження у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані із корупцією (Глава 13-А КУпАП), не зможе забезпечити належне їм запобігання та захист прав усіх сторін. У зв'язку із підготовкою нової редакції КК України вкотре пропонуємо Главу 13-А КУпАП «Адміністративні правопорушення, пов'язані із корупцією» передбачити в кримінальному законі як кримінальні проступки [7, с. 141].

Бібліографічні посилання:

1. Про засади запобігання і протидії корупції: Закон України від 7 квітня 2011 року № 3206-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3206-17> (дата звернення: 29.10.2019).
2. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18> (дата звернення: 29.10.2019 р.).
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон від 07 грудня 19084 року № 8074-X. *Відомості Верховної Ради УРСР* від 18.12.1984 – 1984 р. № 51. Стаття 1122. З наступними змінами та доповненнями.
4. Роз'яснення щодо заповнення декларацій. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/departament-perevirky-deklaratsij-ta-monitoringu-sposobu-zhyttya/metodychni-rekomendatsiyi-sub-yektam-deklaruvannya/> (дата звернення: 29.10.2019 р.).
5. ВССУ роз'яснив, що необхідно враховувати судам при притягненні до адміністративної відповідальності за вчинення корупційних правопорушень. URL: https://ukrainepravo.com/law-practice/practice_court/vssu-roz-yasniv-shcho-neobkhidno-vrakhovuvati-sudam-pri-prityagnenni-do-administrativnoi-vidpovidaln/ (дата звернення: 29.10.2019 р.).
6. Настільна книга детектива, прокурора, судді: коментар антикорупційного законодавства / за ред. М.І. Хавронюка. К.: ВД «Дакор», 2016. 496 с.
7. Шаблистий В.В. Способи мінімізації кримінальних загроз безпеці критичної інфраструктури та кібернетичній безпеці людини в Україні. *Кримінальні загрози в секторі безпеки: практики ефективного реагування*: матеріали панельної дискусії III Харків. міжнар. юридичного форуму «Право», м. Харків, 26 верес. 2019 р. / редкол.: В.Я. Тацій, Ю.Г. Барабаш, Б.М. Головкін, О.В. Таволжанський. Харків: Право, 2019. С. 138–142.